

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Quæres ad motum adhibendæ. Capvt VIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

& lectulorum mole vndique oppressus contineri potuit. Postquam menti restitutus est, relicto procuratore regni filio, Hierosolymam expanditorum homicidiorum, per prios cruciatus, gratia profectus est, atque in Cypro defunctus.

Sunt omnino, & sonorum, & earum rerum, quæ corporis subijciuntur oculis admirabiles effectus, & stupendi nonnunquam magis, quàm imitandi. Rarus est enim istorum locus, neque apud prudentes viros probantur illi concionatores, qui in concionibus de venerandis Domini cruciatibus, fictas personas, & corporeas suppliciorum imagines, cum novitate subijciunt oculis, inter quæ, ridicula nonnunquam possunt occurrere, quæ tantum abest, vt dolorem concitent, quin risum potius eliciant. Quam ob rem, & ab huiusmodi dramatis cavendum est, & oratione magis, qua nihil homini nobilius datum est, quam istis signorum figmentis vtendum; quanquam, & lugubris Musica, hic moderatè appolita, non erit importuna.

Quæres ad motum adhibenda.

CAPVT VIII.

Ratio mouendi ab hypotypp.

Quoniam igitur hæc figmentorum species, rariorem in oratione obtinent locum, tenendus est modus, qui ad has effigies propius accedat. Valebat imprimis viuarum descriptiones, quæ acutissimè sensus intimos ferire solent. Exemplum affero. Smyrnâ vrbe nobilissimâ terræ motu collapsa, perorat Aristides Legatus apud Antoninos, vt instaurationem promoueat. Non desert ruinarum picturam, quod facere solebant, qui naufragio fortunarum iacturam fecerant, sed ipse luculenta descriptione, miseræ vrbis fatum ponit ob oculos. Κατὰ Σμύρνα τὸ τῆς Ἀσίας ἀγάλμα, τὸ ἡμέτερας ἐκλιπώσιμα ἡγεμονίας, περὶ τῶν σεσημοῖς ἐβέβησα, &c. Deinde postquam eius pulchritudinem, quam nuper ipsi Imperatores viderāt commemorauit, exclamat. Νῦν πάντα ἐκόνει μέμυκε μὲν ἐκεῖ ὁ λιμήν. αἴχεται δὲ ἀγορᾶς κάλλιχ. Κόσμοι δὲ ὁδῶν ἀφανεῖς. Γυμνάσια δὲ αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ παισὶ διέφθαρται. Ναοὶ δὲ οἱ μὲν κείνται οἱ δὲ χυτεύουσιν. Ἡ δὲ

Aristid. in orat. de Smyr.

Suavis Aristid. epist.

πρὸς θεὸν ὡρανοτάτη πόλειον, καὶ τὸ κάλλιχ ἐκλιπώσιμος ἀνθρώποις διαποσιν ἀωρότατον θεαμάτων ἀποπέφανται κακὸς ἐρηπίων καὶ νεκρῶν. Ζέφυροι δὲ ἐρημικὴ πνεύσει. Iacet Smyrna ornamentum Asiæ, vestri decus imperij, igni, ac terræ motibus contrita (mox narrata eius pulchritudine) hæc nunc omnia sunt in cinere. Clausus est portus ille, perierunt fori ornamenta: Viarum decora euauerunt: gymnasia cum ipsis viuis, & pueris collapsa: templa partim iacent, partim hausta sunt. lucundissima denique spectatu vrbs, & pulchritudinis apud omnes insignis cognomento, in iucundissimum effecta est spectaculum, ruinarum, & cadauerum tumulus. Nunc verò desertam perflant Zephyri. Ad hæc voces Imperatores lachrymas non tenuerunt. Suavis est enim omnino notus. Hic Ciceronis, grauis est, & efficax. Ponite igitur ante oculos, P. conscripti, miseram quidem illam, & scibilem speciem, sed ad incitandos animos vestros necessariam: nocturnum impetum in urbem Asiæ clarissimam, irruptionem armatorum in Trebonij domum, cum miser ille prius latronum gladios videret, quam quæ res esset audisset: fuentis introitum Dolabella; vocem impuram, atque eos illud infame, vincula, verbera, eculeum, carnificem, tortoremque samarium. Hæc Hypotyposos species. Sic apud Euripidem cuiusceratæ flammis Creusæ, & infelicissimi parentis lacerato filie corpori pertinacius adhaerescens species, licet per nuntium narretur, potentissima est ad affectus.

Ciceroni motus in morte Trebonij Philip. Ali.

Euripid. in Medea.

Quid Q. Haterius? cùm de filia Archipiræ diceret, quam captiuus adolescens abduxerat: omnia terrore compleuit. Deinde ad adolescentem conuersus. Quid exhorruisti? focer tuus venit.

Narrationes rerum magna etiam motus moment.

Secundo, non modò descriptiones, sed ipsæ pene nude rerum narrationes, in rebus maxime tristibus, sufficiunt ad motus eiciendos, modò cum ea, qua par est, fiant dignitate.

Narratio de supplicio Gaiij Cossani apud Ciceronem, in qua simplicem rei gestæ expositionem profiteret, plus me afficit, quàm si omnia exaggeratione, & clamoribus Cossani constreperent: quantam enim vim habent illa.

Cic. vlt. in V. rem. Gaiij Cossani supplicij a. pud Cic. sicatissimi ad motum

Cadebatur virgis in medio foro Mellanæ cuius Romanus, ludices, cùm intercæ nullus

agmina, tanquam pia anima, sui membra corporis in filijs offerebat, & per artus proprios videbatur sibi subire tormenta. Cadebant filij tormentis exulcerati, mortui super mortuos aduoluebantur, corpora super corpora volutabantur, capita super capita exsecabantur. Refertus erat locus cadaueribus filiorum, non fleuit mater, non lamentata est, non oculos cuiusquam preßit, aut ora morientis clausit, non lauit vulnera, sciens gloriores esse, si cuißerati, & concreti pariter puluere, & sanguine viderentur, quales solent de bello redire victores, qualia solent trophæa ex hostibus reportare: Quæ cythara dulciores ederet cantus, quàm morientes filij in tam grauibus supplicijs ediderunt, erumpebat enim natura: gemitus etiam intuitis.

Hæc vir diuinus: Suam verò Agnetem, quo affectu exprimit? num tubis omnibus hæc vox potior est?

*Narratio
D. Amb. de
sãcta Agne-
te motus ef-
ficax. lib. 1.
de virginib.*

Fuitne in illo corpufculo vulnere locus? & quæ non habuit, quo ferrum reciperet, habuit vnde vinceret. At istius ætatis puellæ, toruos etiam vultus parentum ferre non possunt, & acu districta solent puncta flere, quasi vulnera. Hæc inter cruentas carnificum impauida manus, hæc stridentium grauibus immobilis tractibus catenarum, nunc furentis mucroni militis totum offerre corpus, *mori adhuc nescia, sed parata*, vel si ad aras inuita raperetur, tendere Christo inter ignes manus, at que in ipsis sacrilegis focis, trophæum Domini si nare victoris: nunc ferratis colla, manusque ambas inferere nexibus: sed nullus tam tenuia membra poterat nexus includere. Nouum martyrij genus! *nondum id: mea poena, & iam matura victoria*: certare difficultis, facilis coronari, magisterium virtutis impleuti, quæ præiudicium ferebat ætatis. Non sic ad thalamum nupta properaret, vt ad supplicij locum læta successit, gradu festina virgo processit, non intorto crine caput compta, sed Christo, non flosculis redimita, sed moribus. Flere omnes, ipsa sine fletu. [Deinde tribuit illi orationem.]

Sponsi iniuria est expectare placituras. Qui me sibi prior elegit, accipiet: quid percussor moraris? *Peuens corpus, quod amari potest oculis, quibus nolo*: Stetit, orauit, ceruicem inflexit. Cetneres trepidare carnificem, quasi ipse adductus fuisset, tremere percussoris dextram, pallere ora, alieno timentis periculo,

cum puella non timeret suo. Hæc magnaro, & planè illecebrosam vim habent ad amoris, miserationis, odij, iracundiæ, & ceteros affectus excitandos, & si sæpius ira gloriosa illa martyrum certamina, victoria, triamphi, ea, qua par est, dignitate narrantur, fructus parerent infinitos.

Ad istas autem, quæ finguntur, pro popoetas, iuuerit appositè, prout fert rei narrata natura, nonnullas subtexere exclamationes, vt in supplicio Gaiij præstitit Cicero, post quæ enim miser istius repetitum clamorem, *Cuius Romanus sum* commemorauit, statim erumpit iuuenem exclamationem.

O nomen dulce libertatis! O ius eximum nostræ ciuitatis! O lex Porcia, legeque semproniar! O grauius desiderata, & aliquando reddita plebi Romanæ tribunitia potestas.

*Exclama-
tiones ap-
positæ nar-
ratiõibus
subiuncta
sunt valè
efficacia.*

De qualitate affectuum lenium, & violentorum.

Et quomodo ijs vtendum.

CAPVT IX.

Affectuum alij lenes sunt, alij violenti, & illi quidem suauiter influunt, hi citato quodam impetu vibrantur. Hi dolorem moderatum decent, illi quasi iracundiæ satellites ad subita excubant, & vehementius exitiunt illi tractantur securius, hi in tumorem plerumque degenerant. Exemplum lenis, & moderati affectus tale est apud Quintilianum, vbi ipse filij mortem deslet.

Illum, inquit, de quo summa conceperam, & in quo spem vnicam senectutis meæ reponeram, reposito vulnere obitatis amisi. Quid nunc agam, aut quem vltra esse vsum mei Dijs reptobantibus credam? Nam ita fortè accedit, vt eum quoque librum, quem de causis corruptæ eloquentiæ emisi, iam scribere aggressus simili ictu ferirer. Tunc igitur optimum fuit infautum opus, & quicquid hoc est, in me infelicum literarum, super immaturum funus consumpturis, viscera mea flammis iniicere, neque hanc impiam viuacitatem, nouis insuper curis fatigare. Quis enim mihi bonus parens ignoscat, si studere amplius possum? ac non oderim hanc animi mei firmitatem, si quis in me est alius vltus vocis, quam vt incusca Deos, superstes om-
nium

*Tab. 1. 6.
Affectuum
lenium ex-
emplum.*